

5776

129/24846

ACC. N:R M. 10222 1-19.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Aug. Krantz

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Härad: Kinnared

Adress: Jät

Socken: Jät

Berättat av:

Bra!

Uppteckningsår: 1947

Född år 1883 i Jät

Halmtak.

2-1-19.

LUF 57

Sid. 9. Sid. 9

Lu F 57

Underlaget i ett hus med timrad kust
(rösten) där som var ryggås (kropprås) lades
första timmerbrädet av resten 7-8 tum utan
för sidväggen samt snedhuggdes eftersom
takfallet lades, på så sätt blev det takut-
språng, sen lades sparrar från ryggåsen
till sidväggen, dessa fästes sedan med
trädobbar vid ryggåsen vägg eller med grova
spikar, dessa sparrar lades utanför sidväggen
så långt att de blev underlag till takutsprånget,
sedan lades åsarna på dessa i husets längd-
riktning, till halm tak med 12 tum från
överkant till överkant utom andre åsen från
kroppsen (takutsprånget) som lades 3 tum
närmare varandra, dessa åsar fästes med
spik, för med trädobbar som borrades
igenom åsen och i sparrarna eller spanter.
Tatkonstruktionen i de vanligaste fallen

är takstolen rest av spant, dessa huggas ihop
dels med bjälkar, dels där inte bjälkar får
finnas, med bockhuvud, Spantbenen hugges
in i en bjälke som håller ihop husets sido-
väggar, i spetsen huggs de ihop så att det
blir en klack utanför hopbyggningen till att
lägga sista åsen, ryggsåsen, i bockhuvudet
görs lika utform den skillnaden att det an-
vändes bara en kort limmur som går bara
en liten bit innanför väggen samt en
sträva från spantbenet och i limret som
fästes med stenvar eller kraftiga spikar,
samt mitt på spantet hugges in en sträva
mellan båda spantbenen som kallas han-
band och fästes med spik eller sten, för
hållbarhet. När spanten var färdiga skulle us-
ningen ske, då lade man bjälkar mellan
sidväggarna samt både därpå, man slog

ihop den kängre, därefter reste och fäste den, man hade förut borrarat ett hål i det ena spantbenet så hade man en ås eller slana med en träbock i som man slog in i spantbenet, sen när spantet var på sin plats fäste man den andre ändan av slanan i sidväggen med spik. När alla spanten var resta med vinge färdt alnars mellanrum böjade man att lägga på åsar vilket kallades bjura, åsarva, man böjade vid hoffsken (fakutsprånget) med första åsen på nedersta ändan av spanten och lades direkt på spanten, den grovare ändarna huggdes ned en del mitt för spanten så att det blev så jämnt som möjligt, vid gavarna sköt man ut åsarva en 10-12 tum utanför väggen samt slog vindskidor på. Virket till åsarva var gran eller furu.

Thoppis förekom inte, inte heller att man lade några särskilda åsar över dom andra från nock till takfästet, takutspänget tillkom genom att spantbenen väckte utanför sidväggen. Till halmtak användes endast råghalm, slagtröskad eller tröskad med råtröska, sk. långhalmströska. Qtröskad halm förekommer inte, slagtröskad halm var bäst till takfäckning. Slagtröskning tillgick så att man lade ut kärvarna upplösta på loggbruket, var det bara en till att tröska lades ut åtta kärvar, var det två lades ut mera, två tröska, var det stor loge så det kunde vara fyra, fyrtio tröska lades fram 24 kärvar (en frave). Två slog vartannat slag så att inga slag gick på en gång, var man fyra så gick man heller inte så så det blev mer än ett slag på en gång. Så slog man från toppen till rot å tillbaks

till topp tills alla var slagna, sedan vändes
dom och fortsatte lika på den andra sidan,
sen skakades halmen, man böjde i var sin
ända av togen i sparkade ihop halmen tills
man möttes på mitten, sen skakades den
med händerna till man fick pannen full,
sen lades det ihop till en bunta i bands
ihop med ett halmband på mitten, så
svoddes toppen ihop i bands vilket kallades
svansa. Slagan bestod av hängel i druns hängeln
var 2 alnar lång och något över 1 tum i dia-
meter i bestod av björk eller hassel, med en
knoppa i den ena ändan dvs. en skura att
lägga hållan i. Drunsen var en tredjedel kor-
tare än hängeln men var 2 tum i diameter
med en knoppa i ändan (en nedskärning för
hållan). Hållan gjordes mest av älskinn, rätt
kraftig och så lång att den gick om knöppel-
halsen

på kangel i drunn med lite mellanrum till
att dra ihop med snören tills det blev lagom
fast. Nu brukas inte slagtröstning eller har
gjorts på en 20 år, så nu användes endast
vicktröskad halme. På tröskanden är så brett
att vägen läggs in på tvären, och så läggs alla
kärvarna på ett håll så att alla topparna
kommer på samma håll, så är det 3-4 personer
som tar emot halmen på en backe i
stekar i hämtar till sig tills dom får famnen
full, sen lägger de ihop det dom har i famnen
i binder ihop det med ett band av halme, då
blir det en bunta på ca. 10 kg. Sedan lades
halmen undan tills dagarna före tröskningen
då den skulle göras upp som det kallades,
man löste upp buntarna i stekar som den
på samma sätt som vid tröskningen fast
mycket noggrannare så man fick bort så

mycket oredig halm som möjligt, så bands
den igen samt rothuggades så den blev jämn
i rotändan. Någon halmuta har inte förekom-
mit på minst 50 år. Obundet tak känner vi
inte till här på Skapten, liksom halmtäckta
boningshus har inte förekommit. Täckning av
bundet halmtak tillgick så, man måste vara
minst 2, man kunde vara 3 eller 4 man på
taget, sen skulle det vara en på marken till
att passa upp, räcka upp halmbuntor läck-
raffar o.s.v., vilken kallades kantlangare.
Var det ett stort tak så tog man det i två om-
gångar, var det ett mindre tak tog man hela på
en gång. Först skulle det vara ställning på sid-
väggen till att gå på, den gjordes så att man
tog gran eller enstörar i slog in i hål i
stolparna eller timret, sedan sattes stöttor
under dom yttre ändarna, samt lade

bräcker eller planka därpå. Den ställningen var ungefär 30 tum under hoffsken. Materialet består förutom halmen av vidjor samt täckrafter, numera användes galvaniserad järntråd i stället för vidjor. Täckeraftarna var av smala gran-fur eller björkrafter huggda på en sida av rotändan så dom inte flev för grova, eller sågade ett tum grova, som användas mest numera. Vidjorna skars av björk eller vidjetelningar ca. 2 alnar långa samt boistades av väl utom några små boistar i toppen. Dom spetsades i grovändan skrapades på frä sidor för det skulle gå bättre att vrida dem. Var det varmt när dom skars gick det att vrida dem som dom var, annars värmdes dem eller blöttes i varmt vatten sedan ställde man sig på den grova ändan och började vrida i till ändan tills man kom 7-8 tum från rotändan som

inte fick vidas. För dom förskade innan dom användes lades dem i blöt så dom blev sega och mjuka igen. Järntråden härades nyp så den blev ungefär en och en halv aln när dom blev avsmuggna och till dem använde man taknål. Taknålen var en 12-13 tum lång i 1/2 tum grov träpinne med ett hål i, något närmare grovändan än spetsen. Man böjer att lägga kaffsen, man lägger från vänster till höger och lägger halmen 2-3 tum nedanför nedre åsen ungefär 8 tum tjockt. Så fort man breder ut halmen måste man lägga på raft a binda, man börja att binda i andra åsen. Bindningen tillgår så att man sticker in vidjan, har man järntråd, nålen, nedan täckraften i åsen och tar nyp den överifrån. Man sticker ner armen över åsen och sticker nyp vidjan eller nålen. Så har man båda ändarna nyp, den under

W. C.

Ändan tar man och lägger vänster om den
övre, drar den under raften nedåt och sticker
den under vidjan ovanför raften igen.
Sedan när man börjar dra i den övre ändan
så dräs det åt å rännan, som viker man till
vidjan å pressar in ändan under raften.
När hoffsken är lagd och löst bunden så tar
man en brödlapp som man vässer till lite
i den ena ändan så man kan hålla i den
å klappar till hoffsken så den blir rak, så drar
man åt hårdare, man lägger ena handen eller
knät ^{på ryggen} och drar åt så hårt man orkar. Så tar
man upp baken igen, kantlangaren tar buntor-
na på marken med en gaffel och sen tar
en man en rot den på ställningen å lägger
ut den på det nysst lagda med 2-3 alvars mel-
lansum. Sedan börjar nästa bröddning, det
kallas fläskor, den lägger man på samma

plats som haffsen fast den bindes i en så
högre nypp och läggs 4 tum höjdet. Man brer så
fort man hinner, sen kommer dom som hjälper
till å lägga på raftor, tar vid jor å lägga snär-
jan men drar inte åt förrän man har drivit,
förr gjordes det med täckrakta men numera
med händerna därför att det finns inte så ren
halmen som förr när dom repade halmen. När
man har drivit upp halmen drar man åt, sen
är det färdigt till nästa flaska, den tredje, den
läggs 1 1/2 tum nedan raftor med rotändan.
Den tredje flaskan är färdig skall man ha upp
gångas, å den består av kraftiga åsar som man
borrar hål i, är det en lång ås borras ett hål
i vardera ändan och ett på mitten, är det en
kortare ås, ett hål i var ända, samt fotåsar
som skall spetsas till och sättas i borrhålen
i gångåsen samt grovändan i marken som

slärs för i marken så den inte glider, samt
saxar på mitten så den inte böjer sig. Saxar-
na bindes ihop av stakar eller teakströ. Är
det långa taksidor får man göra flera sådana
gångar allteftersom det behövs. Gångisen
flyttas upp efter varje tre flaskor som är fä-
rdiga, skulle inte fotspåren räckta till, när man
kommer upp mot ryggen (nocken) skarvas
den ihop med andra isar. När gångisen flyttas
upp ställs sig ett par män på ställningen
och lyfter, och ett par män på marken som
stjuter uppåt tills den kommer på sin plats.
När halmen förslades upp på taket när det böj-
de blöthögt tillgick så att den lades upp på
ställningen av hantlangarn, en man på ställ-
ningen med en långskaftad gaffel till en på
gångisen som lade ut den på sidan på sin
rätta plats. Till att komma upp på taket

användes en stege till ställningen, en vanlig stege av ett par åsar eller slantar med pinnar iborrade med ca. 12 tunn mellanrum och $1\frac{1}{2}$ tunn grova pinnar, bredden var 20-24 tunn. På taket bands en något lättare stege i gång-åsen för att komma upp och ned på. Bindningen av taket var ungefär 30 tunn mellan varje vidja, avståndet varierade något så den inte kom mittför var andra. För att skydda halmen på gavlarna för bläst så att inte halmen slets bort, hade man breda vindskidor ca. 9 tunn, sen om man hade färdiga färsta raftar huggde man ett båk på den huggda sidan en 5 tunn från ändan å bröt den i vinkel och stack ned den vid vindskidan, hade man sågad läckraft gick det inte att nacka den, då när man band vid gavlarna stack man ned vidjan en 4 tunn från vindskidan och stack upp den precis intill vindskidan,

på så sätt kunde inte balmen lösas. När si-
dorna var upptäckta skulle man flotäcka,
(byggga) det gjorde man på två sätt, antingen
med hangor eller bandt ned det med täcknåtar
det senare förekommer mest. Hangorna tillverkades
av 2 1/2 alm långa grånstockar ca. 5 tum grova, dom
barkades, huggades till i båda ändarna där dom borrades
ihop ca. 10 tum från ändarna med en stark trädubb
av en eller ek. Den borrades tre hål i varje arm där
man slog i grova pinnar till att hålla isärna.
Bygghalmen var vanlig länghalmen men skulle
omkastas så att det blev topp i rot i båda ändarna
Den breddes ut på rocken mycket högt ca. 8-10
tum, topparna från sidorna höjdes om byggåsen
innan flotäcket lades på. När man bredd ut en
äralängd lade man på hangorna med en fyra
almars mellanrum samt tre ärar på var sida och
en på rocken i locket, så kallad skatås.

Så fortsatte man tills hela ryggen var färdig.
Nu användes sällan bangor i åsar utan halmen bin-
des med raftar och vidjor av järntråd, man bin-
der en raft på var sida i åsen näst intill rygg-
åsen och med ca. 30 tum mellan varje vidja.

Vidjorna kan man inte taga upp från taket
utan en man får vara innanför på en ställ-
ring som läggs på kambanden, och sticka upp
takrälen till den som är på taket. För det på en
plats som är mycket utsatt för bläst bindes
två raftar på var sida. Vedskämningen av taket
skars för med knivar, vanliga slaktknivar av
olika fabrikat, numera på dom 40 smask ännu
endaast med sax, vanlig häcksax, man svar
ned gångjärnen så man får ett lagom stort
fält, som vätras det ned till gångjärnen med en
vanlig trähåsa, sen klipper man av alla snår
suddar i förlänga strån så taket blir slätt jämnt.

När kyrkor från väntas till högre, om häller man på
 till andra är fackling på samma sätt. Vid höftan skos
 es en lösa, så kyrkor man ett facke hos och där till
 att vänta sig efter, så kyrkor man rätt igenom höft
 i vinkel mot facket, skulle det flera någon höft på höft
 klappas man till den med en bräcklig. Inom utbyggnad
 på facket behövs för fackkyrkor, för att kunna fackvinkeln
 (veckan) sprida man för första längden av så på 1/4
 och längd mellan såarna i veckan. Det beräknas till
 som det många facket man lätts minst dubbelt så
 facket med halva somt mycket nästan så som höft
 och inte brast i vinkelningen. Några särskilda stygar
 ställningar i veckan hade man inte, utan kunde man
 inte stava sig med gångarna man hade på facket, så
 fängde man upp en så på första vänt. För ett styg
 facket för fackkyrket från fackkyrkor med några fackstäm-
 or om att första styg fackstämmer. För på orten annan
 endast fackstämmer somt golvstämmer jämnt och vilka
 stygar vara det halvhaste, samt fackstäm fackstäm-
 med nästan. Bindning med hövrat fackstämmer in-
 has, och hälle halvhast eller något annan som till
 halvhast, några utskärningar i vinkelstäm eller dy-
 fackstämmer inte hos, någon bländet under golvstäm
 fackstämmer inte heller man byggnaden under och
 höftan kunde ofta vara regulerad om bräder, s. k.
 stygar hos sig inte och på dessa stades. Fackstäm-
 bräder av en 30 mm lång 6 mm bred 1 1/4 mm höft

Aug. 24th 1891

1891

M. 10222:17.

med $\frac{1}{2}$ tunn lada och $\frac{3}{8}$ tunn ^{långsände} skuror, på de
stora vidan var fast ett skott, en och ett magot
meru långt, ett var fast på mitten på rader och
gick runt uppfäst, ett var inga fingre och brokar på
den. Stora bindningen under ryggingen var i den
redde och ryggingen riktad på bords bän med en ryg-
ande ^{lång} bröds halskott i. På en gammal fästbän över
des rikt, den var för skott, magot öppnat för fästbän
rikt, den var ryggingen en rygging och 10. de är. Skott-
fäst fäst och var omkring 10 tunn var ett var rikt
På det fäst och var rikt och var ett var ett var
fästbän var. Ett rygging var på fästbän makt på
stämpning, de skulle fästbän makt på fäst. Tång
och enast makt på var rikt och var ett var.
Hemma och den inga fäst bän var gick det till på
bän var ett var ett fäst rikt, fäst en fäst
var rikt och var rikt och var. På det enast
makt och var en fäst rygging, magot enast
makt till fästbän var rikt fästbän, utom
fästbän magot makt fäst, men det var rikt och
bän, makt fäst och var. Skottbän och
makt på ett bän till makt bän inga, ut-
om var skott och fäst rygging rygging fästbän
På skott bän var, den fäst rikt var. Fästbän
var rygging fäst och var fästbän. På rygging på
fästbän rygging rikt var skott och var fäst inga
fästbän på fästbän och fästbän, ett makt ~~på~~

Aug. 24th 1891

M. 10222:18

POLITISARKIVET
Institutionen för folkvetenskap
och vid Lunds universitet

öfverklade mest eld eller tillräckligt för jag inte.
Att halmstake var fäst och inte var alls, mården för
höll visserligen fäst på staket längre, men sådana
man hade den där och som gäpade i staket som var
vare en annan. Ett halmstake som var väl lagat höll
i ungefär 30 år. De största öfverklingskudarna var orädda
visserligen. De man skulle säga väl på staket hade man
hade och kunde inte hållt som var mer fäst och
fast var man öfverklade fäst mer mest öfverklade
öfverklade under det gamla staket, man använde en 5
tall bredslags tunnare i en annan och tillmuntad
och under att hålla i, som var mer öfverklade och halm
om den var mer annan och att jag det under det
gamla staket. Stalmstaket var längre och längre än öfver
staket. Som lags halmstake på nya hus mården gånge.
Stalmstake kunde på lodgarnas, varibis och angstade
mest angstade, såsom på sömningshus eller bostäder.
Att ha att gå till halmstake efter något annat stak
har inte förkommit. Stalmstake har varit vanligare på
lodgarnas och under att ha som varibis hade man
för 50 år sedan var det minst 80 procent, för 20 år
sedan 60 procent och för 10 år sedan mellan 50 och 60
procent stäcke med halmstake. Orsaken till nedgången
är att på öfverklade användes mer tillräckligt
såsom kungädd, juld, stam, sommar, högt man.
Fäst på långslagen är nu 30 år. Fäst har det
varierat betydligt men var tillräckligt en och, att

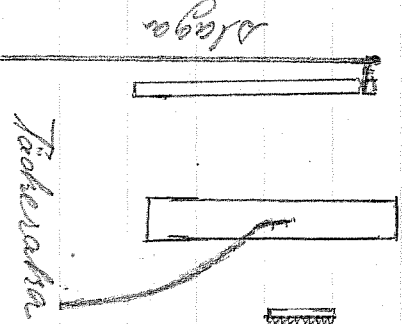
628301
Oreg. Monthly Jet

M.10222:19

FOLKLIVSARBEJDET
Institutionen for folkelivets
ning vid Lunds Universitet

var att anerkänna de för att den vill helst stå på
balansen på vanlig höjda. Därför för en halmsäck
var de sommar som för byggnadsarbetare ca. 3 år.
en dag en och mer för, nu är den 8-10 år samt
Någon särskilda mätare var det inte, men till
fakta mat en vandst i matlagare buren, inga
andra festligheter följde. Någon bärare brukade också
vara med utom en det hade manlig arbetare.
Någon annan objekt till var inte följande med utom
att man vandst med någon gång. Mitt tilltänkte
har varit byggnadsarbetare och den som har byggd
någon huset skulle för stå de sommar. Jag byggd
var med min för att stå halmsäck för en man
50 år som, han var också ståde och byggd hus,
Jag är 64 år och har stått många timmar stå.
Något ståde står eller sammansättning var inte
färdigt. Någon särskilda ståde ståde - ståde bär
jag inte till, men att färdigt alltid någon i ståde
som ståde med halmsäckning istället men det
är rätt var att anerkänna någon minsta.

de ligger nedan
Att som ståde ståde

Ståde ståde

Ståde ståde

Steg. Charles 21st